

КУРМАН Т. В.,

кандидат юридичних наук,
доцент кафедри земельного
та аграрного права
(Національний юридичний університет
імені Ярослава Мудрого)

СІМСОН О. Е.,

кандидат юридичних наук,
доцент кафедри цивільного права № 2
(Національний юридичний університет
імені Ярослава Мудрого)

УДК 349.42

ДЕРЖАВНА ПІДТРИМКА ПТАХІВНИЦТВА: ПОРІВНЯЛЬНО-ПРАВОВИЙ АСПЕКТ¹

Стаття присвячена вивченню стану й державної підтримки птахівничої галузі України порівняно з країнами близького зарубіжжя, які мали подібні стартові можливості для розвитку цієї галузі, а також наданню рекомендацій щодо вдосконалення національного законодавства та доцільності впровадження державних галузевих програм розвитку у сфері птахівництва.

Ключові слова: птахівництво, державна підтримка, державні програми у сфері тваринництва і птахівництва.

Стаття посвящена изучению состояния и государственной поддержки птицеводческой отрасли Украины в сравнении со странами ближнего зарубежья, которые имели подобные стартовые возможности для развития этой отрасли, а также предоставлению рекомендаций по усовершенствованию национального законодательства и целесообразности внедрения государственных отраслевых программ развития в сфере птицеводства.

Ключевые слова: птицеводство, государственная поддержка, государственные программы в сфере животноводства и птицеводства.

This article is devoted to the studying of the condition and the state support of the poultry industry in Ukraine in comparison to the neighbor countries, which had similar opportunities for the development of the industry, as well as providing recommendations for the improvement of national legislation and the implementation feasibility of state development programs in poultry.

Key words: poultry, state support, state programs in the field of livestock and poultry.

Вступ. Вирішення проблеми продовольчої безпеки на сьогодні є пріоритетним завданням як у глобальному масштабі, так і в національному вимірі, запорукою соціальної та економічної стабільності. Це завдання може бути реалізоване через збільшення виробництва продуктів харчування, підвищення їх якості й безпечності. М'ясо та яйця птиці є необхідними продуктами в харчуванні людей, ці продукти мають значний попит на внутрішньому й міжнародному ринках,

¹ Підготовлено в межах проекту RFA AGRO-GA14-1b-18/2 ГС «МСПКУ»

USAID
ВІД АМЕРИКАНСЬКОГО НАРОДУ

Проект АгроІнвест

а тому птахівництво посідає пріоритетне місце серед інших галузей сільського господарства та набуває величезного економічного значення. За даними ФАО, щорічний приріст птахівничої продукції у світовому масштабі становить: яєць – 3–3,5%, м'яса – 4,4% [1]. М'ясо птиці є другим найбільш важливим видом м'яса в ЄС на сьогодні. Європейський річний обсяг виробництва становить близько 11 млн тонн, а середні витрати – близько 23 кг на душу населення в рік, європейське птахівництво має річний обіг у 107 млрд євро².

В Україні за економічними показниками птахівництво являє собою найбільш продуктивну галузь тваринництва, яка забезпечує населення нашої держави м'ясом і яйцями, а промисловість – пухом і пір'ям. Виробництвом продукції птахівництва займаються як спеціалізовані сільсько-господарські підприємства (птахофабрики, птахогосподарства, птахівницькі ферми, птахоре-продуктори, інкубатори, дослідні господарства Інституту птахівництва тощо), так і виробничі об'єднання, а також особисті селянські господарства громадян. За даними статистики, станом на 01 січня 2015 р. в Україні кількість поголів'я птиці в усіх категоріях господарств становила понад 220 636 тис. голів, а кількість вироблених яєць – понад 12 026 млн. шт.³ Протягом останніх років вітчизняна галузь птахівництва інтенсивно зростала. У 2013 р. Україна увійшла в ТОП-10 світових експортерів курятини.

Виробничий потенціал галузі птахівництва є достатнім для повного забезпечення потреб населення у м'ясі та яйцях птиці. Проте необхідно зазначити, що складна політична й економічна ситуація в країні, непривабливий завдяки багатьом факторам інвестиційний клімат, нестабільність законодавчих умов для успішного функціонування підприємництва неминуче впливає на стан цієї галузі. Нестримне зростання курсу долара та євро, відповідне збільшення цін на імпортні ветеринарні препарати, ферменти, домішки, компоненти племінної продукції призводять до підвищення собівартості виробництва птахівничої продукції й цін на неї. Наразі Україна обрала шлях до євроінтеграції, що означатиме складний процес приведення галузі птахівництва до стандартів ЄС.

Усі ці чинники зумовлюють гостроту питання про необхідність зваженої державної політики підтримки у сфері птахівництва. Необхідні дієві заходи з боку держави, спрямовані на реалізацію потенціалу галузі, зокрема упровадження нових технологій, забезпечення її конкурентоспроможності як на внутрішньому, так і на зовнішньому ринках, створення сприятливих умов для залучення інвестицій, на підтримку функціонування малих і середніх виробників продукції птахівництва й вирішення інших актуальних питань виробництва, переробки, зберігання та реалізації продукції птахівництва, які в комплексі здатні забезпечити розвиток галузі.

Питання державної підтримки сільського господарства досліджували такі представники аграрно-правової науки, як В.П. Жушман [2], М.І. Козир [3], Т.В. Курман [4], І.П. Сафонов [5], А.М. Статівка [6], В.Ю. Уркевич [7] та ін. Проте проблема правового регулювання державної підтримки птахівництва предметом окремого наукового дослідження не була.

Постановка завдання. У статті маємо на меті провести порівняльно-правовий аналіз аграрного законодавства України й держав ближнього зарубіжжя, які мали подібні стартові можливості, регулювання державної підтримки і створення умов для розвитку аграрного виробництва в галузі птахівництва, на підставі чого запропонувати деякі рекомендації щодо вдосконалення національного аграрного законодавства.

Результати дослідження. Аналіз чинного законодавства України дав змогу зробити висновок, що система правового регулювання у сфері птахівництва включає два рівні: рівень загальноправового регулювання (нормативно-правові акти, що визначають основи господарської діяльності в сільському господарстві) і рівень галузевого аграрного-правового регулювання (нормативно-правові акти, спрямовані на забезпечення діяльності у тваринництві загалом і в такій його підгалузі, як птахівництво, зокрема). При цьому нормативно-правові акти у сфері регулювання птахівництва можна класифікувати за предметною ознакою на такі групи: 1) нормативно-правові акти у сфері правового регулювання племінної справи, племінного обліку, бонітування тощо у птахівництві; 2) нормативно-правові акти у сфері правового забезпечення якості

² <http://www.avec-poultry.eu/about-avec>.

³ <http://www.ptichki.net>.

й безпечності продукції птахівництва; 3) нормативно-правові акти ветеринарно-санітарного та протиепізоотичного спрямування щодо забезпечення боротьби й запобігання різним хворобам у птахівництві; 4) нормативно-правові акти щодо охорони праці у птахівництві; 5) нормативно-правові акти у сфері визначення суб'єктного складу галузі птахівництва; 6) нормативно-правові акти у сфері державної підтримки суб'єктів ведення птахівництва тощо. Стосовно останньої групи слід зазначити таке.

Аграрне законодавство України характеризується наявністю значної кількості законодавчих актів, які визначають основні засади державно-правового стимулювання аграрного сектора економіки, серед яких Закони України: «Про пріоритетність соціального розвитку села та агропромислового комплексу в народному господарстві» від 17 жовтня 1990 р. [8; 1990. – № 45. – Ст. 602], «Про стимулювання розвитку сільського господарства на період 2001–2004 рр.» від 17 січня 2001 р. [8; 2001. – № 11. – Ст. 52], «Про державну підтримку сільського господарства України» від 24 червня 2004 р. [8; 2004. – № 49. – Ст. 527], «Про основні засади державної аграрної політики на період до 2015 року» від 18 жовтня 2005 р. [8; 2006. – № 1. – Ст. 17]. Цей законодавчий блок закріплює концептуальні засади державно-правового стимулювання аграрного виробництва, але в ньому бракує чіткого понятійного апарату, механізму реалізації правових норм, яким часто притаманна декларативність. Окрім того, указані нормативно-правові акти мають загальний характер і не враховують специфіки птахівництва.

Суттєвою прогалиною в указаній сфері правового регулювання слід вважати відсутність спеціального закону «Про птахівництво», розроблення і прийняття якого на сьогодні вбачається доцільними. Це дало б змогу систематизувати нормативний матеріал, уніфікувати правові норми в цій сфері, полегшити правозастосовну діяльність тощо. Окрім того, у вказаному законі могли б знайти закріплення спеціальні заходи державної підтримки птахівництва, які сприяли б розвитку та формуванню конкурентоспроможного ринку вітчизняного птахівництва (наприклад, кредитна підтримка будівництва, реконструкції і модернізації об'єктів птахівництва, надання субсидій на утримання племінного поголів'я птиці, активізація інвестиційної діяльності, страхова, організаційна підтримка тощо).

Конкретизація законодавчих положень повинна здійснюватися на підзаконному рівні, зокрема за рахунок державних цільових програм розвитку птахівництва. Державна цільова програма – це комплекс взаємопов'язаних завдань і заходів, спрямованих на розв'язання найважливіших проблем розвитку держави, окремих галузей економіки або адміністративно-територіальних одиниць, здійснюються з використанням коштів Державного бюджету України й узгоджені за строками виконання, складом виконавців, ресурсним забезпеченням (ст. 1 Закону України «Про державні цільові програми» від 18 березня 2004 р.). Порядок розроблення та виконання державних цільових програм затверджений Постановою Кабінету Міністрів України від 31 січня 2007 р.

У галузі птахівництва протягом останніх років діяло декілька галузевих програм: 1) цільова програма «Птахівництво» (затверджена спільним Наказом Мінагрополітики й УААН від 31 грудня 2003 р. № 485/131, на кінець реалізації заходів якої до 2010 р. передбачалося досягнення збільшення виробництва яєць і м'яса птиці в усіх категоріях господарств, збільшення поголів'я всіх видів птиці, а також створення надійної племінної бази галузі та умов для успішної реалізації продовольчого забезпечення населення України продукцією птахівництва; 2) заходи щодо розвитку м'ясного й молочного тваринництва, затверджені Наказом Мінагрополітики України від 24 березня 2006 р. № 144. Цим правовим актом передбачено здійснення таких програмних заходів: збільшення протягом 2006–2010 рр. кількості поголів'я в усіх категоріях господарств поголів'я птиці – до 186 млн голів, обсягів виробництва і споживання, суттєве збільшення щорічної бюджетної підтримки вітчизняних виробників, пільгове оподаткування й кредитування галузі, забезпечення повноцінної годівлі сільськогосподарських тварин, у тому числі птиці, шляхом збільшення до 2010 р. обсягів виробництва кормів усіх видів до 63,7 млн тонн кормових одиниць тощо; 3) Загальнодержавна програма селекції у тваринництві на період до 2010 р., затверджена Законом України від 19 лютого 2004 р. На сьогодні термін чинності всіх указаних програм закінчився. Тому існує потреба в розробленні та прийнятті нової державної цільової програми розвитку птахівництва в Україні на період до 2020 р. Подібні цільові програми показали свою ефективність у багатьох зарубіжних країнах (країнах ЄС, Білорусі, Російській Федерації, Казахстані тощо).

Розглянемо основні положення деяких із них з метою здійснення порівняльно-правового аналізу й запозичення позитивного досвіду регулювання відносин у сфері державної підтримки

аграрних товаровиробників у галузі птахівництва в межах спеціальних галузевих програм і загальних програм у сфері агропромислового комплексу.

1. Російська Федерація.

Державна програма «Розвиток птаховиробництва в Російській Федерації на 2013-2015 роки», затверджена Міністерством сільського господарства Росії від 06 березня 2013 р. № 129. Фінансування Програми здійснюється з федерального бюджету в межах засобів, передбачених у федеральному бюджеті на реалізацію програми, а також за рахунок бюджетів суб'єктів Російської Федерації і коштів позабюджетних джерел.

Держпрограмою передбачено також надання субсидій на утримання племінного маткового поголів'я й фінансування економічно значущих регіональних програм розвитку птахівництва.

Галузевою програмою «Розвиток птахівництва в Російській Федерації на 2013-2015 роки», передбачається таке:

збільшення виробництва м'яса птиці в господарствах усіх категорій із 3,55 млн тонн у 2012 р. до 4,0 млн тонн у 2015 р. в забійній вазі;

збільшення виробництва яєць з 42,0 млрд штук у 2012 р. до 43,0 млрд штук у 2015 р.;

реалізація комплексу першочергових заходів щодо забезпечення стійкого, конкуренто-спроможного розвитку вітчизняного птахівництва.

Програма спрямована на створення умов, що сприятимуть забезпеченню продовольчої безпеки Російської Федерації. Крім того, умовами приєднання Росії до СОТ збережені чинні митні збори на постачання м'яса по імпорту.

Республіка Білорусь.

Державна програма розвитку птахівництва в Республіці Білорусь у 2011–2015 роках, затверджена постановою Ради Міністрів РБ від 28 вересня 2010 р. № 1395. За період реалізації цієї Програми планується досягти обсягів виробництва м'яса птиці на суму 10 889 млрд рублів, прибутку – 3754 млрд рублів, термін окупності – 5 років. Як джерело фінансування цієї Програми планується залучення коштів банків приватної форми власності, інвесторів та іноземних кредитних ліній, а також власних коштів організацій.

Суб'єктам підприємницької діяльності з урахуванням їх фінансово-економічного стану й ефективності інвестиційних проектів може надаватися в установленому законодавством порядку державна підтримка у вигляді відшкодування частини відсотків за користування банківськими кредитами, що видаються відповідно до цієї Програми, у межах видатків, передбачених у республіканському бюджеті на інші питання в галузі сільського господарства.

Програмою передбачається залучення кредитів банків на інвестиційні проекти з реконструкції, технічного переоснащення, перепрофілювання й будівництва птахівничих приміщень, будівництва та збільшення потужностей племінних птахорепродукторів першого і другого порядків.

Закупівля імпортних високопродуктивних кросів племінної птиці яєчного й м'ясного напрямку прабатьківських форм, часткова компенсація витрат сільськогосподарських птахівничих організацій на виробництво племінної продукції здійснюються за рахунок коштів республіканського бюджету.

Республіка Казахстан.

Програма з розвитку агропромислового комплексу в Республіці Казахстан на 2010–2014 роки, була затверджена постановою Уряду РК від 12 жовтня 2010 р. № 1052.

Кредитування суб'єктів АПК і сільського населення, з метою забезпечення пільговими фінансовими ресурсами відповідно до їх потреб для формування конкурентоспроможного, експортоорієнтованого агровиробництва, здійснюється дочірнім АТ «НУХ «КазАгро» АТ «Аграрна кредитна корпорація». Кредитування сільськогосподарського виробництва відбувається через 161 кредитне товариство, створене в 158 районах країни, охоплено 89 адміністративних сільських районів. Указана схема кредитування дає змогу забезпечити доступність кредитних ресурсів широкому колу дрібних сільськогосподарських товаровиробників, селянських (фермерських) господарств як найбільш наближена за територіальною ознакою до місця розташування виробництва сільськогосподарської продукції і пільгова за умовами кредитування.

Подальша реалізація програми кредитування та її розширення будуть спрямовані на підвищення продуктивності праці шляхом кредитування впровадження високотехнологічних ви-

робництва і диверсифікації сільськогосподарського виробництва. Кредитування об'єднань СХТП і сільського населення щодо ведення спільного виробництва, заготівлі, збуту, перероблення, зберігання, транспортування сільськогосподарської продукції, постачання товарно-матеріальних цінностей сприяє формуванню інфраструктури аграрного виробництва, об'єднанню дрібних домашніх господарств і створенню продовольчого ланцюжка «з лану до столу» без посередників.

Фінансування Корпорацією інвестиційних проектів спрямоване на переведення тваринництва на промислову основу і створення інфраструктури експорту зерна. Реалізація великих інвестиційних проектів дасть змогу збільшити виробництво високоякісного м'яса та м'ясної продукції, забезпечити зростання експортного потенціалу країни щодо зернової продукції. Цей захід надасть можливість розвивати високотехнологічне й конкурентоспроможне промислове виробництво, збільшити частку переробки сільськогосподарської сировини, підвищити продуктивність підприємств переробки загалом.

Передбачено кредитування: а) формування й відтворення племінних стад з метою стимулювання розведення племінних, високопродуктивних, м'ясних порід худоби для забезпечення стійкого розвитку галузі м'ясного скотарства; б) кредитування промислового виробництва м'яса на основі відгодівельних майданчиків з метою збільшення експортного потенціалу; в) кредитування селянських фермерських господарств на розвиток тваринництва з метою збільшення маткового поголів'я сільськогосподарських тварин м'ясних порід для забезпечення стійкого розвитку виробництва яловичини тощо.

Висновки. Виходячи з викладеного, можна зробити висновок, що в законодавстві Російської Федерації, Білорусі та Казахстану закріплено протекціоністський підхід до правового регулювання відносин у галузі птахівництва. У цих державах активно використовується програмний метод регулювання, де прийнято й на сьогодні є чинними низка державних цільових програм розвитку птахівництва.

Аналіз чинного законодавства України в цій сфері свідчить про суттєві прогалини у правовому регулюванні відносин у вказаній сфері. Проблемним питанням є відсутність спеціального нормативно-правового акта, присвяченого регулюванню відносин у галузі птахівництва, а саме закону України «Про птахівництво». Його прийняття дало б змогу систематизувати нормативний матеріал, уніфікувати правові норми в цій сфері, полегшити правозастосовну діяльність, а також, безумовно, сприяло б розвитку галузі птахівництва. У вказаному законі могли б знайти закріплення спеціальні заходи державної підтримки птахівництва, які сприяли б розвитку та формуванню конкурентоспроможного ринку вітчизняного птахівництва (наприклад, кредитна підтримка будівництва, реконструкції і модернізації об'єктів птахівництва, надання субсидій на утримання племінного поголів'я птиці, активізація інвестиційної діяльності, страхова, організаційна підтримка тощо). Водночас доцільними вбачаються розроблення та прийняття державної цільової програми розвитку птахівництва в Україні на період до 2020 р.

Список використаних джерел:

1. Аграрне право України : [підручник] / [В.М. Єрмоленко, О.В. Гафурова, М.В. Гребенюк та ін.] ; за заг. ред. В.М. Єрмоленка. – К. : Юрінком Інтер, 2010. – С. 356–357.
2. Жушман В.П. Особливості кредитування сільськогосподарських товаровиробників в умовах становлення ринкової економіки // Розвиток організаційно-правових форм господарювання в аграрному секторі: матер. «круглого столу», м. Харків, 13 червня 2014 р. : зб. тез наук. доп. / за ред. А.П. Гетьмана, М.В. Шульги ; Нац. юрид. ун-т ім. Ярослава Мудрого. – Х. : Оберіг, 2014. – С. 19–22.
3. Козырь М.И. Государственная поддержка сельского хозяйства. Специфика государственной поддержки крестьянских (фермерских) хозяйств / М.И. Козырь // Предпринимательская деятельность в сельском хозяйстве России : Правовые вопросы. – М. : ИГП РАН, 1998. – С. 77–92.
4. Курман Т.В. Правовое обеспечение хозяйственной деятельности государственных специализированных сельскохозяйственных предприятий : [монография] / Т.В. Курман. – Х. : СПД–ФЛ Мальцев А.В., 2007. – 208 с.; Курман Т.В. Організаційно-правові заходи (напрямки) забезпечення продовольчої безпеки / Т.В. Курман // Правове регулювання екологічних, аграрних та земельних відносин в Україні: сучасний стан і напрями вдосконалення : [монографія] / за ред. А.П. Гетьмана, В.Ю. Уркевича. – Х. : Право, 2012. – С. 254–257.

5. Сафонов І.П. Правові проблеми державної підтримки сільськогосподарських виробників / І.П. Сафонов // Право України. – 2005. – № 6. – С. 54–55.

6. Статівка А.М. Деякі аспекти правового регулювання державної підтримки сільськогосподарських товаровиробників як засобу забезпечення їх належного функціонування / А.М. Статівка // Розвиток організаційно-правових форм господарювання в аграрному секторі : матер. «круглого столу», м. Харків, 13 червня 2014 р. : зб. тез наук. доп. / за ред. А.П. Гетьмана, М.В. Шульги ; Нац. юрид. ун-т ім. Ярослава Мудрого. – Х. : Оберіг, 2014. – С. 35–38.

7. Уркевич В.Ю. Новели правового регулювання у сфері страхування сільськогосподарської продукції / В.Ю. Уркевич // Проблеми законності. – 2012. – № 120. – С. 126–133.

8. Відомості Верховної Ради України.

КУШЕРЕЦЬ Д. В.,

кандидат економічних наук,
доцент кафедри менеджменту
зовнішньоекономічної діяльності
(Університет сучасних знань)

УДК 347.451

ОСОБЛИВОСТІ ОХОРОНИ Й ЗАХИСТУ МАЙНОВИХ ПРАВ СТОРІН У ДОГОВОРАХ КУПІВЛІ-ПРОДАЖУ

У статті розкрито особливості механізмів охорони й захисту майнових прав сторін у договірних зобов'язаннях щодо купівлі-продажу майна чи майнових прав шляхом аналізу природи попереднього договору купівлі-продажу та договору купівлі-продажу товарів у кредит. Досліджено роль способів забезпечення виконання зобов'язання, а також інституту визнання договорів дійсними в механізмі захисту майнових прав сторін.

Ключові слова: *купівля-продаж, попередній договір, завдаток, застава, товар, покупець, продавець, грошові кошти.*

В статье раскрыты особенности механизмов охраны и защиты имущественных прав сторон в договорных обязательствах по купле-продаже имущества или имущественных прав путем анализа природы предварительного договора купли-продажи и договора купли-продажи товаров в кредит. Исследована роль способов обеспечения исполнения обязательства, а также института признания договоров действительными в механизме защиты имущественных прав сторон.

Ключевые слова: *купля-продажа, предварительный договор, задаток, залог, товар, покупатель, продавец, денежные средства.*

The article is devoted to features and mechanisms of protection of property rights of the parties in contractual obligations for the purchase and sale of property or property rights by analyzing the nature of preliminary sales contract and the contract of sale of goods on credit. The role of ways to enforce the obligations and institute recognition agreements valid mechanism to protect the property rights of the parties.

Key words: *sale, preliminary agreement, pledge, lien, product, buyer, seller, cash.*

